

УДК 316.32:323.2

<https://doi.org/10.31652/2786-6068-2023-3-50-54>

Віталій Мережко

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
магістрант кафедри публічного управління та адміністрування

e-mail: vitalikmerezko001@gmail.com

Марина Назаренко

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри публічного управління
та адміністрування

e-mail: maryna.nazarenko@vspu.edu.ua

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ І ВИКЛИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Дана стаття присвячена глибокому вивченню і аналізу транскордонного співробітництва регіонів України, сприймаючи його як важливий елемент сучасного регіонального розвитку. Починаючи з огляду історії та поточного стану транскордонної співпраці в Україні, стаття розкриває ключові виклики та можливості, з якими стикаються регіони, виокремлюючи їх в контексті глобальних тенденцій.

Особлива увага приділяється вивченню прикладів успішного транскордонного співробітництва, зокрема аналізу діяльності Єврорегіону «Дністер». Цей регіональний альянс служить ілюстративним прикладом вдалих ініціатив та позитивного впливу на розвиток учасників.

Стаття виокремлює висновки та рекомендації на основі отриманих результатів, направлені на подальше зміцнення транскордонного співробітництва в регіонах України. Її мета – стимулювати обговорення та діалог щодо ефективних шляхів розвитку міжнародного співробітництва в контексті високодинамічного регіонального середовища. За допомогою аналізу різноманітних аспектів транскордонного взаємодії, стаття спрямована на вдосконалення стратегій співпраці та сприяння сталому розвитку регіонів.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, регіональний розвиток, Україна, Єврорегіон «Дністер», виклики та можливості, міжнародне партнерство, сучасні тенденції, інноваційні підходи, співробітництво регіонів, локальний розвиток, глобальні виклики, сталість розвитку.

Vitalii Merezko, Maryna Nazarenko

CROSS-BORDER COOPERATION: KEY ASPECTS AND CHALLENGES FOR THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN REGIONS

This article is dedicated to a deep exploration and analysis of transboundary cooperation among regions in Ukraine, considering it as a crucial element of contemporary regional development. Starting with an overview of the history and current state of transboundary cooperation in Ukraine, the article unfolds key challenges and opportunities faced by the regions, highlighting them in the context of global trends.

Special attention is given to the examination of successful examples of transboundary cooperation, notably the analysis of the activities of the Euroregion «Dniester». This regional alliance serves as an illustrative example of successful initiatives and positive impact on the development of its participants.

The article extracts conclusions and recommendations based on the obtained results, aimed at further strengthening transboundary cooperation in the regions of Ukraine. Its goal is to stimulate discussion and dialogue on effective ways of international cooperation development within a highly dynamic regional environment. Through the analysis of various aspects of transboundary interaction, the article aims to enhance collaboration strategies and contribute to the sustainable development of regions.

Key words: transboundary cooperation, regional development, Ukraine, Euroregion «Dniester», challenges and opportunities, international partnership, contemporary trends, innovative approaches, regional cooperation, local development, global challenges, sustainable development.

Постановка проблеми. Україна, як країна з багатогранною та різноманітною географією, стикається з викликами та можливостями транскордонного співробітництва для стимулювання регіонального розвитку. Попри потенціал, існують важливі аспекти, які перешкоджають повному використанню переваг цього виду співпраці. Задачею дослідження є ідентифікація та аналіз цих проблем, а також пошук ефективних рішень для сприяння сталому розвитку регіонів України через транскордонне співробітництво. Серед ключових питань є необхідність вирішення викликів щодо координації, ресурсів, партнерства та взаєморозуміння між різними регіонами та міжнародними партнерами. Розуміння та вирішення цих проблем є важливим етапом для забезпечення ефективного та сталого транскордонного співробітництва для регіонального піднесення України.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Дослідженням питання транскордонного співробітництва присвячені праці багатьох вітчизняних та іноземних вчених, серед яких варто відмітити публікації В. Кравціва, М. Долішного, Н. Мікуліа, А. Баляна, П. Беленького, Є. Рябіна, О. Урбан, В. Пили, С. Мітряєва, Л. Данко, П. Еберхардта, Р. Федана, Й. Вібоупіна.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз та обґрунтування важливості та перспектив розвитку транскордонного співробітництва між регіонами України, а також розкриття сутності та основних завдань транскордонного співробітництва у сучасних інтеграційних моделях України.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Україна переживає історичні зміни, які визначають її стосунки та роль у європейському контексті. Розширення Європейського Союзу (ЄС) у 2004-2007 роках визначило новий етап у відносинах України з країнами-членами ЄС, внаслідок чого з'явився спільний кордон, що відкриває безпрецедентні можливості для регіонального розвитку, зокрема, для прикордонних областей.

Шість областей – Волинська, Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська – перетворились у стратегічні об'єкти регіональної політики ЄС. Це стало переломним моментом для активізації регіонального розвитку через впровадження транскордонного співробітництва та адаптації європейських стандартів. У цьому контексті розвиток транскордонних регіонів стає стратегічно важливою складовою сучасної регіональної політики [1].

В залежності від рівня інтересів, які вирішуються, виділяють чотири рівні реалізації транскордонної співпраці: місцевий, регіональний, державний та міжнародний. На місцевому рівні відбувається координація планів розвитку та конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій. Регіональний рівень реалізації передбачає впровадження регіональної політики транскордонного співробітництва з урахуванням інтересів держави та регіонів, а також відповідну координацію із сусідніми регіонами.

На державному рівні виробляється національна політика у сфері транскордонного співробітництва та здійснюється гармонізація національних цілей. На міжнародному рівні реалізується політика загальноєвропейських інтересів та здійснюється координація національних регіональних політик.

Серед основних пріоритетів в розвитку транскордонного співробітництва України визначають: зміцнення конкурентоспроможності українських територій на кордонах, будівництво відповідної інфраструктури, укладання транскордонних угод з країнами-

сусідами, розвиток мережі логістичних центрів та центрів підтримки підприємництва, координація соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів, гармонізація законодавства України з законодавствами сусідніх країн [8].

Роль єврорегіонів в розвитку транскордонного співробітництва України з країнами ЄС є ключовою в контексті зміцнення взаємовідносин та партнерства між прикордонними регіонами. Ці інтегровані територіальні об'єднання, які охоплюють як українські, так і європейські регіони, сприяють створенню сприятливого середовища для взаємодії та обміну досвідом. Єврорегіони стають майданчиками для спільного вирішення проблем, сприяють розвитку економічних, культурних та наукових ініціатив. Їхня роль полягає не лише в зближенні географічних меж, але і в створенні ефективних механізмів співпраці, які сприяють загальному розвитку та консолідації зусиль для досягнення спільних цілей у контексті європейської інтеграції [2].

На сьогодні транскордонне співробітництво здійснюється як на міждержавному рівні, так і на рівні територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади. Таке співробітництво сприяє соціальній та економічній конвергенції прикордонних регіонів та створенню нових можливостей для їх розвитку, в тому числі розвитку економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин, обміну досвідом.

Україна має кордон із сімома державами, 19 із 27 адміністративно-територіальних одиниць є прикордонними. На території таких прикордонних областей, як Вінницька, Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Луганська, Одеська, Сумська, Харківська, Чернівецька, Чернігівська, Донецька, створено дев'ять єврорегіонів - Буг, Верхній Прут, Дністер, Дніпро, Карпатський, Нижній Дунай, Слобожанщина, Донбас та Ярославна, п'ять єврорегіонів створено з державами - членами ЄС (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина). У рамках єврорегіонів транскордонне співробітництво здійснюється з 1993 року.

Постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408 було затверджено «Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» [9]. Програма окреслює цілі та пріоритети, містить конкретні шляхи і способи розв'язання проблем, план заходів, джерела фінансування, визначає відповідальних виконавців цих заходів. Її реалізація має продовжити формувати позитивний міжнародний імідж України, вирішити проблеми диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів України, підвищити рівень зайнятості населення регіонів України, сприяти приросту експорту та імпорту товарів та послуг, покращити екологію, сприяти залученню фінансування для реалізації транскордонних проектів та створенню нових органів транскордонного співробітництва.

У документі визначено пріоритетні напрями розвитку транскордонного співробітництва на період до 2027 року, серед яких:

- реалізація в Україні Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону та Дунайської транснаціональної програми;
- реалізація проектів (програм), що фінансуються за рахунок міжнародної технічної допомоги, а також програм прикордонного співробітництва у рамках Європейського територіального співробітництва на 2021-2027 рр. в рамках фінансового інструменту «Сусідство, розвиток і міжнародне співробітництво» (NDICI);
- розвиток прикордонної інфраструктури гірських територій Карпат;
- розвиток інституційної спроможності суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва (асоціацій органів місцевого самоврядування, громадських організацій, європейських об'єднань територіального співробітництва та інших форм транскордонного співробітництва).

Одним із яскравих прикладів успішного транскордонного співробітництва є Єврорегіон «Дністер». Цей проект, що об'єднує регіони України та Молдови, спрямований на спільний розвиток економіки, інфраструктури та культурних зв'язків. Єврорегіон «Дністер»

відіграє ключову роль у формуванні позитивного досвіду співпраці та може слугувати цінним взірцем для подальших ініціатив. Ініціатива по створенню єврорегіону «Дністер» належить Вінниччині.

Роботи по створенню єврорегіону відновилися у 2008 році. Протягом наступного періоду було проведено низку консультаційних нарад та семінарів за участю європейських експертів на спеціалістів з питань створення, організації та функціонування єврорегіону. Зокрема, активну участь у обговореннях та консультаціях приймали представники Угорщини (Шандор Келеш – перший віце-президент Міжнародного центру демократичних трансформацій та ін.), які ініціативно висловили готовність надати необхідну консультаційну підтримку єврорегіону та лобіювати зазначений проект у Європейській Комісії.

Починаючи з 2004 року було проведено відповідну роботу по підготовці необхідних установчих документів [3]. На початку 2009 року, в ході установчого семінару з питань створення Єврорегіону «Дністер» було створено робочу групу з представників регіонів-учасників для опрацювання та узгодження установчих документів.

02 лютого 2012 році в м. Київ в рамках офіційного візиту в Україну делегації Республіки Молдова на чолі з Прем'єр-міністром В. Філатом, відбулось підписання статутних документів Єврорегіону «Дністер», а саме, установчого договору. Відповідні документи зі сторони Вінницької області були підписані головою обласної державної адміністрації М. Джигою та голою обласної Ради С. Татусяком. З молдавської сторони договір підписали голови шести районних рад, а саме, районів Сорока, Дондушень, Окніца, Резіна, Флорешти і Шолданешти. Таким чином, до складу Єврорегіону увійшли наступні адміністративно-територіальні одиниці: Вінницька область (Україна); Окницький район (Республіки Молдова); Дондушенський район (Республіки Молдова); Сорокський район (Республіки Молдова); Флорештський район (Республіки Молдова); Шолданештський район (Республіки Молдова); Резінський район (Республіки Молдова). Згідно затверджених статутних документів, основними завданнями Єврорегіону «Дністер» є:

- організація, координація та поглиблення зв'язків в сфері економіки, науки, освіти, культури, туризму, спорту;
- реалізація спільних проектів з охорони навколишнього середовища, екологічного оздоровлення басейну ріки Дністер;
- участь в розбудові міжнародних транспортних коридорів;
- реалізація регіональних програм (проектів) з питань скорочення рівня безробіття серед населення прикордонних районів;
- забезпечення сталого та ефективного енергозбереження, використання альтернативних видів енергії, енергозберігаючих технологій;
- співпраця в облаштуванні пунктів пропуску через україно-молдавський державний кордон міждержавного та місцевого значення;
- організація контактів з міжнародними організаціями, фондами, інститутами, агенціями та іншими організаціями.

Висновки. Отже, в сучасних умовах важливою стає необхідність вироблення нової філософії розвитку транскордонного співробітництва Євросоюзу та, відповідно, нової стратегії для взаємодії між державами Центральної Європи та України. Ця стратегія має базуватися на європейських принципах та враховувати особливості транскордонного співробітництва. Завдання вироблення нових форм транскордонних відносин виявляється особливо актуальним для прикордонних громад та регіонів України.

Україна набула статусу Члена Європейського Союзу, що надає нові можливості та завдання для розвитку транскордонного співробітництва. Сучасний розвиток цього виду співпраці обумовлений об'єктивними чинниками, такими як зовнішньополітична стратегія зближення України з ЄС, включення транскордонного співробітництва до пріоритетів Концепції державної регіональної політики.

Зазначені обставини визначають актуальність завдань формування нових підходів до транскордонної співпраці та стратегій розвитку. Важливо враховувати досвід транскордонної

співпраці західних регіонів Угорщини і Польщі, що може слугувати цінним еталоном для регіонів України. Сприйняття транскордонного співробітництва як ключового інструменту європейської інтеграції та впровадження нових форм допомоги ЄС відкриває перспективи для сталого розвитку прикордонних регіонів.

Розвиток транскордонного співробітництва України є важливою ланкою в контексті її європейської інтеграції та сприяє утвердженню нових принципів регіональної політики.

Єврорегіони виступають важливими платформами для реалізації спільних ініціатив та стратегій, спрямованих на стале підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів. Реалізація транскордонного співробітництва на різних рівнях – від місцевого до міжнародного – дозволяє ефективно вирішувати спільні проблеми та здійснювати інноваційні підходи до розвитку.

Важливою передумовою успіху транскордонного співробітництва є врахування європейських стандартів та принципів, а також активна участь місцевих громад та органів влади в цьому процесі. Практичний приклад успішної реалізації – Єврорегіон «Дністер», який свідчить про потужний потенціал співпраці в прикордонних регіонах.

Загалом, транскордонне співробітництво визнається ключовим інструментом для забезпечення сталого розвитку та поглиблення європейських зв'язків. Розвиток цього напрямку є стратегічно важливим завданням для України, що сприятиме не лише місцевому розвитку, а й загальній інтеграції країни в європейський простір.

Список використаних джерел:

1. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-derzhavnu-programu-rozvitku-transkordonnogo-spivrobotnictva-na-2021-2027-roki> (дата звернення: 25.03.2023).
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети. Київ: 2017. 720 с.
3. Долишній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети. *НАН України. Ін-т регіон. дослідж.* К.: *Наук. Думка*. 2016. 510 с.
4. Єврокомісія профінансує транскордонні проекти з Україною, перервані війною. *УКРІНФОРМ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3535027-evrokomisia-profinansue-transkordonni-proekti-z-ukrainouperervani-vijnou.html> (дата звернення: 25.03.2023).
5. Кіш Є. Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу. *Політичний менеджмент*. 2018. №5 (32).
6. Мітряєва С. Транскордонне співробітництво Україна-ЄС: стан, проблеми та перспективи. 2019. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/juli2019/34.htm> (дата звернення: 28.03.2023).
7. Носа Н. Транскордонне співробітництво у Закарпатті: виклики та можливості. URL: <http://www.smbusiness.uzhgorod.ua/filelib/sou/p32.pdf> (дата звернення: 27.03.2023).
8. Програма Транскордонного Співробітництва Польща–Україна. URL: <https://www.pbu2020.eu/ua> (дата звернення: 25.03.2023).
9. Про транскордонне співробітництво. *Закон України* від 11 жовт 2018 р. № 1861-IV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1861-15> (дата звернення: 25.03.2023).
10. Реутов В. Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку. *Ефективна економіка*. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=912> (дата звернення: 25.03.2023).
11. Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. *Погляд з Польщі та України. Аналітична доповідь*. URL : https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2022/01/stan-i-perspektywypartnerstwa_ua_web-1.pdf (дата звернення: 25.03.2023).
12. Шилепницький П.І. Розвиток транскордонного співробітництва як передумова європейської інтеграції України. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2018. № 6. С. 47-51.